

Doris skämdes men teg för att skydda sina föräldrar Ingen skulle få veta hur

Dagdrömmarna och böckerna blev hennes räddning. Genom att fly in i en värld av fantasier kunde unga Doris glömma familjens olycka. Men skammen blev hon inte fri från. Inte förrän hon gick i terapi och skrev en bok om sin svåra uppväxt.

AV MATHIAS PERNHEIM
FOTO: MAGNUS GOTANDER
OCH PRIVATA BILDER

Doris Dahlin var ett välkommet och efterlängtat barn. Det barn som skulle säkerställa familjelyckan och göra mamma glad och få pappa att sluta med spriten.

Med de förväntningarna och kraven på sig kom Doris Dahlin till världen tolv år efter föräldrarnas bröllop. Men idyllen infann sig aldrig. Pappan fortsatte att dricka och mamman fick slita hårt för att hålla ihop familjen. Tidigt fick Doris en känsla som hon först i vuxen ålder kunde sätta ord på – skam. Skam över den fattigdom hon växte upp i. Skam över pappans supande. Skam över sig själv som inte lyckades leva upp till förväntningarna som ställdes på henne.

– Jag hade många förväntningar på mig. När jag föddes trodde alla att pappa skulle bli nykter. När han inte blev det var det underförstått mitt fel. Jag hade alltid en känsla av att jag borde ha gjort mamma lyckligare och fått pappa att sluta dricka.

Om skammen och uppväxten i ett vedeldat hus med ureddass i Norrland handlar hennes

Att skriva om barndomen rev upp gamla sår, för Doris blev det också ett sätt att bryta det onda arvets makt.

vi hade det hemma

bok "Skammens boning" som kom ut förra våren på Ordfront förlag.

– Men den handlar också om ett barn som blir förälder till sina föräldrar, om att överleva och om kärleken till min pappa, fortsätter Doris strax efter att hon dykt upp i hotellfoajén i Göteborg med en stor resväska i ena handen och en bukett rosor i den andra. Hon är klädd helt i svart, håret är lockigt, axellångt och blont och hon har en glugg mellan framtänderna. Alldeles nyss har hon avslutat ett föredrag på ett konferenscenter i närheten.

Ljus i eländet

Livet som Doris beskriver i boken är ett Fattigsverige som bara ligger 50 år bakåt i tiden men som känns hundratals år enligt. I boken får Doris och hennes mamma runt och letar efter pappan i suparkvarter och spelhålor. Längsmed vägarna samlar de ved och kalla vintermorgnar måste Doris värma kläderna under täcket innan hon kan klä på sig.

Ofta får Doris höra att mamma inte är glad, att hon är livstrött. "Vem vill du bo hos om jag dör?" kan hon fråga ibland. Och sedan dövas alla jobbiga känslor med socker. Socker på allt. Till och med på frukten.

Mitt i allt elände är Doris ljuuset och den som allt hopp står till. Hon behandlas som en utvald, som en prinsessa. Varje år fotograferas hon i finkläder och korkskruvslockar. "Le med ögonen", brukade mamman säga till henne för att hon inte skulle visa sina dåliga tänder.

En av dessa bilder finns på omslaget till boken. På bilden är Doris söt som en Lucia med sitt långa blonda hår. Men hon har mörka ringar under ögonen och det vilar något alldeles för tungt i blicken.

Och för sina blonda lockar och lugna sätt valdes hon varje år till Lucia, trots att hon var så

full av självförakt och livrädd för att hon bokstavligen skulle spricka sönder så att alla skulle se den bruna sörjan som rann ur henne.

– Jag pratade aldrig med någon om hur vi hade det hemma och om att pappa drack. Mamma sa ibland att pappa drack "elakt vatten" men att jag inte skulle berätta det för någon. Jag var rädd att någon skulle upptäcka det. Jag skämdes samtidigt som jag ville skydda mina föräldrar. Som vuxen pratade jag inte heller med någon om min uppväxt. Det var skamligt då också. Det var först när jag började gå i terapi som det mognade. Innan vågade jag knappt tänka på det, så skamligt tyckte jag att det var.

– Jag flydde in i fantasins värld. Jag satt ofta och fantiserade och dagdrömde. När jag blev lite äldre började jag läsa. Jag läste allt jag kom över. Det var min räddning.

I barndomshemmet avlöste uppträderna mellan föräldrarna varandra. Pappan söp upp lönen och ekonomin kraschade. Äktenskapet knakade i fogarna. Familjen levde på inkomsterna från mammans städjobb.

Doris skämdes över grälen och var rädd att de skulle höras. Därför hade hon tänkt ut vad hon skulle säga ifall de plötsligt fick oväntat besök: "Vi lyssnar på radioteater just nu och de skriker så på varandra."

Doris har med sig bilder från

Doris hos fotografen. "Le med ögonen", sa hennes mamma.

Ett efterlängtat barn. Men Doris hade en rival som bröt ner familjelyckan...

Doris teg hela uppväxten. Hon var ett tyst och beskedligt barn som neg och aldrig pratade utan att först ha blivit tilltalad.

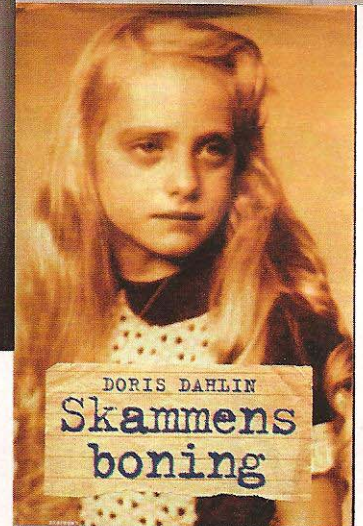
Flydde bort

– Jag var tvungen att vara snäll för att mamma skulle orka. Hon behövde inte säga något till mig utan det räckte med att hon tittade på mig för att jag skulle förstå.

Doris lärde sig snart att ta sin tillflykt till andra världar.

sin barndom som hon lagt upp på bordet framför sig. Det är skolfoton, bilder på de många släktingarna och föräldrarnas bröllopsfotografi. Båda ser lyckliga och förväntansfulla ut inför framtiden.

– Det var en stark passion mellan dem redan från början. De träffades på en dans. Jag har hittat brev som de skrev till varandra och de andades förhoppning. Därför grät jag floder när jag läste dem över att det blev som det blev.

Doris bok "Skammens boning" blev en läsarsuccé och finns nu även som pocket. I höst är Doris aktuell med ett framträdande på Bok- och biblioteksmässan och med ljudboken "Vi vet nog vem du är" som också handlar om skam.

Forts på sid 109

INGEN SKULLE FÅ VETA...

Forts från sid 9

Pappans drickande eskalerade och släktenskapet blev slitsamt. När han tolv år försökte de skaffa barn innan Doris föddes. Därför var hon så hett efterlängtd och förväntningarna på henne så höga. Det återkommer hon till ofta. Hon menar också att det var genom de stora förväntningarna som skammen växte, känslan av att inte räcka till och duga fyllde henne med självförakt. Men det fanns ljusglimtar.

– Jag hade många mostrar som tog hand om mig och gav mig presenter. Det var viktigt. På något sätt kände jag mig utvald av hela släkten. Det gjorde att jag också fick självkänsla.

Ett eget liv

I tonåren ville Doris bryta upp från misären i Härnösand och skaffa sig ett eget liv. Hon var duktig på att teckna och hennes pappa uppmuntrade henne till att söka in på konstskola, men Doris ville inte. Trots att han söp var han mån om henne och stöttade henne. I stället sökte hon till universitetet i Umeå och kom in.

– Jag ville ha ett bra liv. Då ville jag aldrig komma tillbaka till Härnösand igen.

Men hon flyttade tillbaka efter tre år när hennes mamma blev sjuk. Flyttade sedan igen för att återvända några år senare.

När pappan gick bort blev tillvaron ljusare för Doris mamma.

– Mamma levde upp efter pappas död. Innan var det alltid pappas behov som kom i första hand, vilket gjorde att mamma hade låg självkänsla. Hon fick det bra och bodde fint. Hon var så nöjd. Men jag gjorde aldrig upp med henne, det ville jag inte. Hon hade haft tillräckligt.

Doris började skriva på "Skammens boning" för några år sedan. Tidigare hade hon varit sjuk och drabbats av reumatism och ledvärk. Hon säger att det gamla hann ifatt henne och en dag klappade hon ihop.

– Jag trodde att det skulle

hjälpa om jag gjorde en resa. Så jag åkte till Egypten. Men när jag var där så bara grät jag.

Doris var utmattad. Att skriva blev ett slags rehabilitering.

– Jag tänkte att om jag ska bli frisk måste jag skriva av mig och beskriva hur skam föds och försöka förstå varför det blev som det blev, säger hon på sitt lugna sätt.

Omtumlande process

Hon började anteckna, mindes och skrev ner. Saker som hon hade glömt kom över henne. Både svåra och roliga minnen. Att skriva blev en omtumlande process som rev upp gamla sår.

Doris delade lokal med en vän som också skrev, vilket gjorde att hon kände sig trygg. Dessutom skrev hon bara de dagar som hon hade terapi.

– Boken skrev sig själv och är en försoning. Den är tillägnad mina barn. Med den vill jag bryta arvet från min egen mamma och inte föra det vidare.

Doris bor på Kungsholmen i Stockholm och har två vuxna barn. Hon är sambo och driver ett eget företag där hon arbetar med personlig utveckling bland offentliganställda och personal inom näringslivet. Hon är också bibliotekarie och har själv utbildat sig till terapeut.

Hon har rest mycket och har under åren engagerat sig i mänskliga rättigheter. Hon säger att hon skapat hopp i sitt liv och att hon är nöjd med tillvaron i dag.

Boken har gjort succé och hon har fått många brev från läsare som känner igen skammen. Hon funderar en stund på vad skam kan leda till.

– Skäms man över sig själv så tror jag att man straffar sig på olika sätt. När jag köper tidningen Situation Stockholm av en hemlös så gråter jag nästan. Det kunde lika gärna ha varit jag, säger hon och tillägger sedan:

– Men för mig fanns det hopp. Därför överlevde jag. Jag har tränat mig på att överleva och fått en styrka av det. Jag har fått en realistisk syn på livet och jag vet att jag klarar av svårigheter. ■